

2024-04-22

Socialdepartementet

Dnr S2024/00085

s.remissvar@regeringskansliet.ses.hc@regeringskansliet.se

Drogpolitiska Avdelningen
Ponthus Jessmor

IOGT-NTO Remissyttrande över ”Narkotikautredningen – Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus” (S2024/00085)

1 Sammanfattning av remissvar

IOGT-NTO tillstyrker i stort ”Narkotikautredningen – Vi kan bättre!”, men har ett antal punkter som är värda att både diskutera djupare och utveckla utifrån dess nuvarande lydelse. IOGT-NTO ser att det finns många positiva förslag inom ramen för utredningen. Däremot ser IOGT-NTO att en del av förslagen som utredningen lägger är för passiva i sin formulering och att det därför finns ett antal områden som bör förtydligas för att på ett bättre sätt möta dagens och morgondagens utmaningar med narkotikapolitiken.

- IOGT-NTO vill se kompletterande utredningar tillsatta på områden som narkotikautredningen inte berör. Detta gäller främst en utredning av smartare påföljder för brott mot narkotikastrafflagen samt att utreda generisk klassificering av narkotika.
- IOGT-NTO vill se att svensk narkotikapolitik, oavsett formulering av målsättning, tar avstamp i att breda och mångfacetterade insatser behövs och att vi undviker slagsida mot en enskild typ av insats. Narkotikapolitiken i sin helhet behöver innefatta tillgänglighetsminskande åtgärder, förebyggande arbete, skadereducering samt insatser för en välfungerande vårdapparat i kombination.
- IOGT-NTO upplever att civilsamhällets roll och betydelse för narkotikapolitiken inte syns i utredningen. Civilsamhällets roll behöver förtydligas och ges både utrymme och resurser att verka och göra en positiv skillnad utifrån vår särart och det mervärde som följer med det.
- IOGT-NTO ser att det förebyggande arbetet behöver stärkas. Vi uppfattar utredningens förslag om det förebyggande arbetet som i grunden bra, men otillräckliga. IOGT-NTO ser gärna att ansvaret för det förebyggande arbetet blir ännu mer tydligt och att erforderliga resurser görs tillgängliga.
- IOGT-NTO är i grunden positiva till utredningens förslag om hur vi minskar dödligheten av narkotika, men önskar höjda ambitioner i förhållande till utredningens modesta förslag på målsättning.
- IOGT-NTO ställer sig positiv till utredningens ambition om att utveckla LARO och att öka snabbheten i vårdinsatserna. Vi vill dock understryka vikten av en bredd i vårdinsatserna och önskar att regeringen säkerställer att psykosociala insatser ska ingå som en fundamental del i LARO-verksamhet.

1.1 Om IOGT-NTO

IOGT-NTO är Sveriges största nykterhetsorganisation. Vi är en ideell, partipolitiskt och religiöst obunden organisation och folkrörelse. Vi har 20 000 medlemmar, fördelade på 400 föreningar över hela landet. Genom våra verksamheter och vårt påverkansarbete minskar vi skadorna av alkohol och droger och inspirerar till en drogfri livsstil. Varje dag möter vi flertalet människor som på olika sätt och vis drabbas av narkotika, genom egen användning eller genom en nära anhörigs användning. Vi hjälper och stöttar dessa personer för att de ska kunna leva ett fritt och rikt liv.

2 Behovet av fler utredningar för en långsiktig och stabil narkotikapolitik

2.1 Utred smartare påföljder för brott mot narkotikastrafflagen

Utredningen presenterar att regeringen borde överväga att genomföra en översyn av narkotikastrafflagen. IOGT-NTO vidhåller att kriminaliseringen av eget bruk har en preventiv effekt på narkotikakonsumtionen och därmed skadorna orsakade av narkotika. Däremot finns det anledning att se över narkotikastrafflagen och dess tillämpning för att utreda möjligheterna att i större utsträckning använda rättssystemet för att få fler människor in i vård- och stödinsatser, så kallade smartare påföljder. Vi vill även uppmana regeringen att utreda möjligheten att införa en god samarit-lag för larm vid överdoser och dylika situationer.

2.2 Utred generisk klassificering av narkotika

Utredningen gör i kapitel 11 en genomgång av hur den generiska klassificeringen av olika substanser fungerar internationellt. Det visar sig att många länder upplever att det fungerar mer än väl med den modell som används, det vill säga att man har en modell av generisk klassificering. Däremot konstaterar narkotikautredningen att det inte är motiverat att återigen se över frågan om att införa samma sak i Sverige. IOGT-NTO ser däremot att det finns skäl att utreda detta. IOGT-NTO håller inte med utredaren om att den modell som används i Sverige är hållbar, främst utifrån tidsaspekten och hur lång tid processen att förbjuda nya substanser tar. Det ligger ett väldigt stort intresse från olika industrier att hela tiden hitta nya och utveckla de befintliga substanserna till att vara lagliga. Så fort regeringen förbjuder en substans så är nästa substans ute till försäljning redan dagen efter, vilket vi ser som ett stort problem. Då försäljningen både sker öppet i fysiska butiker som via nätet, är tillgängligheten på de olika substanserna allt för stor.

Därför vill vi uppmana regeringen att antingen återigen se över den generiska klassificering alternativt att införa en generisk klassificering i likhet med exempelvis Norge eller Tyskland, för att motarbeta den öppna marknaden av narkotikaklassade substanser som finns idag.

3 Den svenska narkotikapolitiken behöver en mångfacetterad och balanserad målsättning

IOGT-NTO står bakom visionen om ett narkotikafritt samhälle. Den ska tolkas som en vision som har ett övergripande fokus att minska tillgänglighet, efterfrågan och användning av narkotika för att på så vis minska narkotikarelaterade skador och rädda liv. Detta ändamål är fortsatt relevant och eftersträvänsvärt i den svenska narkotikapolitiken.

Utredningen föreslår i stället målsättningen om ett samhälle med minskade skador av narkotika”. Med en utgångspunkt ur totalkonsumtionsmodellen, som utredningen menar bör vara giltig även för narkotikapolitiken, har IOGT-NTO i sak inga invändningar mot denna målsättning. Den rimliga konsekvensen av denna målsättning borde vara en narkotikapolitik som satsar på skadereducerande åtgärder för att minska de akuta skadorna av narkotikaanvändning, i kombination med en utbyggnad av effektivt förebyggande arbete och tillgänglighetsminskande åtgärder för att minska den nuvarande och framtida totala konsumtionen och därmed den totala bördan av narkotikarelaterade skador. Samtliga av dessa typer av insatser behövs i balans i narkotikapolitiken.

IOGT-NTO upplever dock att utredningen resonerar om behovet av att ändra målsättningen enkom utifrån ett behov av att stärka det skadereducerande arbetet. Det är också tydligt att utredningen i sin helhet har en tonvikt mot att utveckla skadereducerande insatser. IOGT-NTO ser att behovet av skadereducerande insatser från samhällets sida är stort, och vi anser att många av de föreslagna insatserna är bra och nödvändiga, men vill understryka behovet av en balans i narkotikapolitiken. Sverige är i behov av en mångfacetterad narkotikapolitik som kan verka i flera olika plan. IOGT-NTO vill uppmana regeringen att understryka denna utgångspunkt och leda utifrån detta perspektiv, oavsett hur formuleringen av målsättningen lyder.

4 Civilsamhällets roll i narkotikapolitiken behöver ta mer plats och ges resurser

IOGT-NTO vet att civilsamhället har en nyckelroll när det kommer till flertalet delar av det som utredningen presenterar. Civilsamhällets verksamhet skapar tillit, främjande relationer och andra centrala skyddsfaktorer både i det förebyggande arbetet och i människors tillfriskningsprocess. Det finns i Sverige flertalet föreningar, stiftelser och andra civilsamhällesorganisationer som arbetar med att bidra till minskade narkotikarelaterade skador genom främjande och förebyggande insatser, med skadereducerande insatser som komplement till den offentliga vårdkedjan i beroendevården. Detta är något som tar tid och kräver mycket resurser, men är samtidigt ett effektivt och nödvändigt sätt att förebygga skador och hjälpa individer.

Civilsamhället behöver dels ha en tydlig roll i narkotikapolitiken och ses som ett komplement till den offentliga sektorn, dels ges de resurser som krävs för att kunna både ta den rollen och kunna utveckla den. I utredningen idag framkommer civilsamhället ytterst begränsat, där det enda tydliga förslaget är ett utredningsuppdrag där Folkhälsomyndigheten ska, tillsammans med civilsamhället, utreda sätt att sprida upplysningar (kap 21.5.4) om olika substanser och värderingsfri information om risker till personer som använder narkotika. Av alla uppdrag där civilsamhället kan pekas ut som en viktig medpart är detta inte ett av de där civilsamhället unika position gör sig nödvändig. Vi tror i stället att det finns värde i att förtydliga civilsamhället som en viktig samverkanspart i andra förslag som utredningen bär fram, där det finns ett tydligt mervärde i att det är just idéburna, lokalt förankrade verksamheter som driver verksamheten. Detta gäller till exempel:

- Förtydliga civilsamhällets roll som skyddsfaktor och vikten av samordning mellan kommun, skola och föreningsliv för att stärka denna skyddsfaktor. (15.2)
- Förtydliga civilsamhällesaktörers roll i och möjligheter att söka finansiering för att i samverkan med kommuner bidra till de kommunala föräldrastödsprogrammen genom

egna föräldrastödsverksamheter eller genom kompletterande verksamhet till de offentliga föräldrastöden. (14.5.1)

- Göra tydlig civilsamhällets roll i ett effektivt narkotikaförebyggande arbete i skolan och stärka föreningslivets möjligheter att få tillträde till skolan som plattform för att hjälpa unga till ett aktivt engagemang. (14.5.2)

Problematiken som delvis finns inom detta är troligen en okunskap från många aktörer i samhället kring vad civilsamhället har för roll. Civilsamhället kan vara en viktig samarbetspart när det kommer till det förebyggande arbetet, men det kommer krävas mer resurser än vad det finns idag för att kunna göra detta, samt kunskapsutveckling hos de offentliga aktörerna.

5 Det krävs mer insatser med det förebyggande arbetet än vad som görs idag

Anslagen för det narkotikaförebyggande arbetet har under det senaste decenniet minskat både på nationell och kommunal nivå. För att få större effekt på det förebyggande arbetet krävs både bättre arbetssätt och mer resurser.

Flertalet av de förslag och bedömningar som utredningen presenterar inom det förebyggande arbetet är bra, men inte tillräckligt skarpt formulerade. IOGT-NTO förordar tydligare skrivningar och att ansvar för drogförebyggande arbete införs i lagstiftningen, likt den som finns gällande det brottsförebyggande arbetet i och med lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (2023:196).

Vi förordar även skarpare reglering kring skolans drogförebyggande uppgift. Utredningen föreslår att ge Skolverket i uppdrag att ta fram stöd för skolans förebyggande arbete (14.5.2). Det är positivt att stöd tas fram, men det måste också finnas tydlighet kring skolans ansvar att verkställa på sin förebyggande uppgift. Idag görs många bra insatser i många skolor, men vår bild är dock att många skolor duckar uppdraget och inte utkrävs ansvar för ett adekvat och systematiskt förebyggande arbete. Även ett tydligt ansvar att svara på samordning från kommuner borde införas, då det splittrade huvudmannskapet i dagens skolsystem gör samordnade insatser på många håll svåra att få till stånd.

Vidare behöver det förebyggande arbetet i större utsträckning ske som en form av stadigvarande verksamhet. Det förebyggande arbetet slutar aldrig vara aktuellt, varför det är viktigt att det inte sker inom korta projekt och pilotstudier. Dessa har en uppstartsprocess och leder i slutändan inte till ett långvarigt arbete. I lag och styrning bör det därför framkomma att det ska finnas ett utbyggt och stadigvarande arbete för kommuner och regioner inom ramen för det förebyggande arbetet.

Regeringen behöver även se till att de ekonomiska resurserna för det förebyggande arbetet utökas. De nationella anslagen är idag en tredjedel av det nominella anslaget för 10 år sedan. Trenden gäller även kommuner. Mängden heltidsekvivalenter för ANDTS-samordnare och liknande tjänster på kommunal nivå har minskat med över hälften. I flera kommuner finns det ingen som arbetar med frågan.

6 Stärk arbetet med att minska dödligheten

Varje alkohol- och narkotikarelaterat dödsfall är en tragedi orsakad av en bristande respons från samhället. Utifrån det är den svenska narkotikarelaterade dödligheten oacceptabelt hög. IOGT-NTO välkomnar förslaget på ett mål om att minska dödligheten, men önskar höjda ambitioner än vad utredningen föreslår.

Under perioden 2015–2021 redovisar utredningen att dödligheten har minskat med 35 procent, men gör ingen djupare analys kring varför det har skett. Inom det här området finns det en kunskapslucka som borde vara av intresse att undersöka ytterligare. Den kunskapen bör även ligga till grund för att skapa mer underlag för hur vi kan minska dödligheten mer än idag. Att med bakgrund mot denna minskning, som uppstod utan en riktad nationell strategi för att minska dödligheten, föreslå en 20 procentig minskning på fem år anser vi vara en alldeles för låg ambitionsnivå.

Utredningen lämnar bra förslag när det både kommer till uppdrag åt myndigheter för att följa upp och hantera dödligheten. Vi ser positivt på förslagen om tillgängliggörande av opioidmotgift och uppskattar att regeringen redan tagit steg för detta. Vi vill också understryka utredningens analys och förslag om att förbättra arbetet kring dödsutfallsutredningar. Idag är kunskapen alldeles för låg, vilket gör det svårt att veta exakt vilka åtgärder som är de mest relevanta.

Det är även välkomnande att utredningen vill att regeringen ska initiera ett nordiskt samarbete om vård, stöd och skadereducering med ett syfte att sprida kunskap och forskningsresultat. För att arbeta med att minska dödligheten listar utredningen i sin analys att det är insatser för att begränsa särskilt farliga substanser på narkotikamarknaden, förebyggande åtgärder, vård stöd och skadereduceringar som kan påverka. Vi vill understryka behovet av just en bredd av insatser för att långsiktigt och hållbart minska dödligheten. Utöver skadereducerande insatser bör även tillgänglighetsminskning, förebyggande insatser och vårdinsatser ses som insatser som minskar narkotikarelaterad dödlighet.

7 Vårdinsatser är viktigt och behöver ta plats i narkotikapolitiken

Utredningen skrivs med hänsyn till att samsjuklighetsutredningen lämnats över till regeringen. Det är förenat med vissa svårigheter att göra inspel när vi inte vet exakt hur samsjuklighetsutredningens tas vidare. IOGT-NTO uppmanar regeringen att fortsätta beredningen med samsjuklighetsutredningens slutsatser.

IOGT-NTO ser det positivt att utredningen lämnar förslag om att utveckla LARO som behandlingsform. Det är en metod som när den är rätt utformad ger resultat och hjälper många människor varje år. Vi delar utredningens uppfattning om att LARO innebär såväl skadereducering, behandling som rehabilitering. Av det skälet vill vi framhäva vikten av att de föreslagna riktlinjerna gör tydligt att psykosociala insatser vid sidan av de medicinska är en vital komponent av en välfungerande och fullvärdig LARO-behandling.

IOGT-NTO delar utredningens analys om behovet av snabbare vårdinsatser. Vi gör ingen egen analys om utredningens förslag och vägval, i kombination med samsjuklighetsutredningens förslag, är tillräckliga för att uppnå detta. Vi vill dock komplettera analysen och förslagen med att, utöver snabbhet, krävs också differentiering i vårdinsatserna. Olika typer av behandlingar

fungerar olika bra för olika personer med olika vårdbehov och underliggande utmaningar. Vi ser en överhängande risk med ökad standardisering och ett eventuellt samlat ansvar hos regionen i enlighet med samsjuklighetsutredningens förslag att beroendevårdens insatser likriktas och smalnas av. Därför uppmanar IOGT-NTO regeringen att vidta åtgärder för att säkerställa att en bredd av olika insatser ska erbjudas, och att beroendevården ges utrymme att utforska nya behandlingsformer. Se även IOGT-NTO:s remissvar gällande samsjuklighetsutredningen.

Likt IOGT-NTO:s remissvar vad gäller samsjuklighetsutredningen vill vi framhålla att beroendevårdens utmaningar inte enbart är organisatoriska utan beror också på en kronisk underfinansiering. För att få full effekt vill vi därför uppmana regeringen att verka för ökade anslag för vårdinsatser vad gäller missbruk och beroende.

8 Avslutningsvis

IOGT-NTO ställer sig positiva till merparten av de förslag som utredningen lägger fram, men ser att det finns en hel del inom utredningens område som behöver kompletteras eller vidareutvecklas. IOGT-NTO ser framför sig att utredningen omsätts till förslag snarast. Vi vill också uppmana regeringen att se över relevant finansiering av förslagen, särskilt vad gäller förebyggande arbete och vårdinsatser.

I arbetet med remissvar har förbundsordförande Lucas Nilsson fattat beslutet. Politisk sekreterare Ponthus Jessmor har varit föredragande.

IOGT-NTO

Stockholm 2024-04-22

Lucas Nilsson
Förbundsordförande